

Geopolitica și antisemitismul (Geopolitics and antisemitism)

Marius VĂCĂRELU

Abstract

Often the issue of anti-Semitism is treated partisanly and even with a certain intensity of feeling, which is not helpful to anyone, because analyses lacking objectivity discredit both the cause and its authors. Although it is a subject that arouses a lot of susceptibility, it is possible to treat any anti-anything objectively, especially from a geopolitical perspective. The Middle East map and the tumultuous history of the region offer many keys to understanding the present, but also the perspective of the many leaders who have been involved in the political organisation and systematization of the area short-sightedness. It is necessary today to learn from the geopolitics of the Middle East lessons, so that in a time of unrest we do not add yet another reason for the problems to expand. The text proposed here tries in an abbreviated form to outline some of the geopolitical lines to follow in the debate on a topic that is not yet intended to be analysed objectively by most of interested people.

Key-words: *Geopolitics, Anti-Semitism, Maps, Economic Development, Perception, Propaganda, State Interests.*

1. De cele mai multe ori analiza situației Orientului Mijlociu se face partizan – ori de-a dreptul exclusiv dintr-o perspectivă partizană, chiar angajată a celor ce scriu. Or, această tipologie este cea mai ușoară cale pentru a „produce” ceva de slabă calitate, dar care nu înseamnă că nu ar putea fi inclusiv plătit de diferiți actori, fără însă a se garanta acest lucru. Din acest partizanat însă se pierd concepte, idei și date nu o dată valoroase, doar pentru că autorii nu mențin echilibrul între obiectivitate și propria inimă viforoasă, suferindă sau „patrimonializată”.

Pentru a scrie o întreagă analiză a problematicii Orientului Mijlociu sau a antisemitismului ar fi nevoie de câteva tratate, ceea ce ar fi inadecvat prezentului text. Vom preciza pe scurt câteva chestiuni care par a fi relevante, în mod special din perspectiva geopoliticii practice, deoarece nici timpurile, nici pregătirea generală a protagoniștilor politici din zonă nu este una pronunțat teoretică. Astfel, despre Mohamed ben-Salman, liderul *de facto* al Arabiei Saudite se afirmă că nu este nici un avid cititor al istoriei, și nici un poliglot – cu o excepție notabilă însă, anume pasiunea pentru cel care a fost Alexandru cel Mare al Macedoniei, aspect care în contextul contemporan poate avea o anumită relevanță.

O precizare este obligatorie: antisemitismul, ca orice concept, este supus anumitor modificări în fapt, prin prisma realităților contemporane obiective. Astfel, anumite dezvoltări tehnologice modifică nu doar clasamente ale forței economice și militare, ci și poziția anumitor state, iar acest lucru este însoțit nu o dată de câștigarea unei proporții importante de respect al adversarilor de ieri; această caracteristică se aplică și în sens invers, iar ca exemplu direct se poate da prestigiul fostei Iugoslavii în Europa înaintea anului 1991, raportat la imaginea entităților rezultate după destrămarea statului slavilor sudici în aceste ultime trei decenii. Pe fond, dacă o țară devine atât de puternică militar sau economic încât nu-i poți crea probleme, înseamnă că undeva ori tu ai greșit, ori ea a mers prea bine – dar în ambele situații, trebuie să recunoști realitatea de fapt și să-ți ajustezi politica, la modul cel mai practic. Din nou, găsim mai multe exemple în această direcție, iar cel mai elocvent este cel al relației dintre marile state de limbă engleză, unde dominația economico-militară a creat o anumită dimensiune a politicilor externe proprii.

De asemenea, condițiile de climă – mai precis încălzirea globală ce se accentuează – vor forța și ele o anumită redimensionare a relațiilor între statele și entitățile politice ale Orientului

Mijlociu, pentru că nu există altă opțiune decât cooperarea. Vom aminti cu obiectivitate o afirmație a lui Abba Eban, celebru ministru de externe al Israelului, care spunea că „istoria ne învață că oamenii și statele ajung la decizii înțelepte doar după ce toate celelalte alternative sunt epuizate” (s.n.), iar aceeași *magistra vitae* ne arată că înțelepciunea poate surveni – nu o dată – prea târziu pentru oameni și liderii politici.

2. Terminologic, ideea de anti-semitism este una dificil de definit, iar *The Routledge History of Antisemitism* o afirmă din primul alineat al volumului: „The term antisemitism or anti-Semitism is actually nonsensical, because there exists no Semitism one can oppose. There are no Semites. There are people who speak Semitic languages, because there exists a group of languages we call Semitic, but the groups who speak those languages are of widely different origins and have different cultures. Arabic is a Semitic language, but some groups of people living in Mali and speaking Arabic have different color of skin and follow different traditions from those practiced by Arabs living in the Yemen. Some non-Arabic people speak languages closely related to Arabic, e.g. Eritreans and Tigrayans”¹. Astfel, exceptând furioșii care ar putea avea critici relativ la morfo-sintaxa, scrierea, pronunția ori vocabularul acestui tip de familie lingvistică, vom observa ca de fapt anti-semitismul este de fapt o expresie a urii față de evrei și față de statul Israel.

Cu aceeași obiectivitate trebuie să menționăm că multe dintre popoarele Orientului Mijlociu nu sunt foarte apreciate în Europa și în America de Nord, precum și în Asia de Est, după cum mai multe studii o arată². Cauzele țin de mai mulți factori, dintre care cel mai important este dificultatea de a înțelege rolul religiei în viața locuitorilor din acest spațiu. Secularizarea substanțială a majorității continentelor face dificilă înțelegerea anumitor comportamente pe care mulți locuitori ai acestui larg areal geopolitic (Orientul Mijlociu) le au, ceea ce nu încurajează cunoașterea mai profundă a zonei – spre exemplu, turismul nu este încurajat pe deplin, ceea ce scade calitatea diplomației publice și culturale a spațiului oriental. Mesajele pasionale sau

¹ Colectiv de autori, având ca editori pe Mark Weitzman, Robert J. Williams, James Wald, *The Routledge History of Antisemitism*, Routledge, 2023, p. XIII.

² *The Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other*, raport Pew Research, 2006, disponibil la <https://www.pewresearch.org/global/2006/06/22/the-great-divide-how-westerners-and-muslims-view-each-other/>; *Common Misconceptions and Stereotypes about the Middle East*, disponibil la <https://jsis.washington.edu/wordpress/wp-content/uploads/2015/09/mideast.pdf>; Abubakar A. Bakar, *The Political Economy of Hate Industry: Islamophobia in the Western Public Sphere*, în *Islamophobia Studies Journal*, Fall 2020, Vol. 5, Nr. 2, pp. 152 – 174, disponibil la <https://www.jstor.org/stable/10.13169/islstudj.5.2.0152>; Afnan Qutub, *Harem Girls and Terrorist Men: Media Misrepresentations of Middle Eastern Cultures*, 2013, disponibil la http://www.calstatela.edu/sites/default/files/users/u2276/qutub_essay8.pdf; Lanouar Ben Hafsa, *Overcoming the “Other”s” Stigma: Arab and Muslim Representations in US Media and Academia*, în *International Journal of Social Science Studies*, Vol. 7, Nr. 5, Septembrie 2019, : <https://doi.org/10.11114/ijsss.v7i5.4446>; Nathan C. Funk, Abdul Aziz Said, *Islam and The West: Narratives of Conflict and Conflict Transformation*, în *International Journal of Peace Studies*, Volume 9, Number 1, Spring/Summer 2004, disponibil la https://www3.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol9_1/Funk&Said_91IJPS.pdf; *Islamophobia: Understanding Anti-Muslim Sentiment in the West*, disponibil la <https://news.gallup.com/poll/157082/islamophobia-understanding-anti-muslim-sentiment-west.aspx>; Maria M. Jamass, *Images and Perceptions of Muslims and Arabs in Korean Popular Culture and Society*, disponibil la <https://digitalcommons.fiu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2307&context=etd>; Shuang Wen, *Mediated imaginations: Chinese – Arab connections in the late nineteenth and early twentieth centuries*, disponibil la https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/1029882/Wen_georgetown_0076D_13072.pdf; Fazzur Rahman Siddiqui, *China and the Arab World. Past and Present*, Indian Council of World Affairs, 2022, disponibil la <https://www.icwa.in/WriteReadData/RTF1984/4193112784.pdf>; linkuri consultate la 16.02.2024.

agresive pe care anumiți lideri religioși ai zonei le proferează contribuie și ele la neîncrederea locuitorilor de pe celelalte continente, care nu au obișnuința înțelegerii retoricii specifice Orientului Mijlociu.

Israelul face parte din acest larg areal, având în rândurile sale o populație de o anumită fermitate în ceea ce privește atașamentul față de religie și credință, aspect care joacă un rol complex în ecuația geopolitică a țării. Fragmentarea politică a țării – în care nici un partid nu mai poate atinge un nivel electoral su substanțial, care să permită o guvernare monocoloră, sau în care un partid să fie concomitent vocea I și a II-a – se extinde ulterior alegerilor în negocieri complicate între formațiunile parlamentare, iar soliditatea partidelor religioase poate înclina balanța în diferitele coaliții. Cum logica unei coaliții presupune satisfacerea intereselor aliaților, rezultă că prim-miniștrii israelieni trebuie să țină cont de solicitări care pot nu o dată să complice poziția internațională a țării, crescând sentimentele antisemite la nivel global.

3. Cele de mai sus aduc în discuție însă care sunt principalele surse ale antisemitismului și cât de geopolitice sunt acestea. Cele mai vechi critici aduse Israelului și poporului evreu au natură religioasă, deoarece pentru trei religii monoteiste Ierusalimul reprezintă unul dintre punctele nodale, iar cum esența monoteismului înseamnă că „ceilalți” sunt eretici, rezultă că „doar o credință este adevărată, iar Ierusalimul trebuie să aparțină exclusiv acesteia”. Perspectiva este complicată și de faptul că cele trei religii se legitimează pe un set de texte neschimbate de peste 1000 de ani, neadaptate la complexitatea lumii contemporane și – extrem de important – care nu conțin nici o „procedură de modificare” a conținutului lor. Cuvântul divinității a fost scris, a fost consemnat și orice credincios va fi evaluat după realități care au fost prescrise „atunci”, anume în perioade în care dezvoltarea tehnologică a umanității era redusă. Or, o interpretare literală a termenilor acestor texte religioase coroborată cu sentimentul exclusivității relației cu divinitatea face dificilă o conviețuire de calitate între reprezentanții acestor credințe³.

Cum lumea nu poate fi separată de credința religioasă, este practic imposibil de a elimina disputele – mai precis pretențiile la universalism, implicit la consacrarea Ierusalimului drept capitală a unora dintre diferitele religii. În același timp, ne aflăm într-o perioadă care favorizează apariția tensiunilor de natură religioasă, mai ales ca efect al situației economice și psihologice a fiecăruia dintre noi. Tranziția către o societate pluri-miliardară – astăzi sunt peste 8 miliarde de locuitori, care consumă resurse naturale enorme, cantitatea produsă anual de planetă fiind consumată încă din luna iulie⁴ – și multi-tehnologizată a condus la presiuni majore pe piața muncii, precum și la accentuarea dihotomiei hedonism-bani. Astfel, omul contemporan vrea cât mai multe pentru sine, dar nu are suficienți bani pentru a le obține, dar cum el trăiește în societate, are nevoie de bani și pentru nevoile celor apropiați. În acest context, disproporția dintre ce are și ce-și dorește pentru el și apropiați este ridicată, iar de aici, un sentiment puternic de frustrare. Pentru echilibrarea psihică, omul apelează astăzi la divertisment, droguri, divinație, precum și la calmarea prin intermediul sentimentului religios. Or, acest lucru se întâmplă și în Orientul Mijlociu, care are în plus particularitățile sale publice – costumație specifică, tipologie specifică a rugăciunilor zilnice etc. Aceste practici întăresc sentimentul religios, ceea ce menține în sufletul credincioșilor din zonă poziția unică a Ierusalimului.

³ Vezi pe larg Jerome Slater, *Mythologies without end: the US, Israel, and the Arab-Israeli conflict, 1917-2020*, Oxford University Press, 2021, pp. 48-54.

⁴ Delia Bîrla, *Omenirea trăiește pe datorie. S-au terminat toate resursele naturale produse de planetă pentru anul 2023*, 2 august 2023, disponibil la <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/omenirea-taieste-pe-datorie-s-au-terminat-toate-resursele-naturale-produse-de-planeta-pentru-acest-an.html>, consultat la 16.02.2024.

Nu trebuie ignorată această perspectivă religioasă – care pentru europeni apare aproape desuetă – dintr-o perspectivă mai largă, respectiv a politicilor interne din zonă. Astfel, rugăciunile publice de vineri din moschei se pot transforma nu o dată în acte politice, iar credincioșii pot acționa fie împotriva unui lider, fie în sensul dorit de stat – spre exemplu, împotriva unui anumit adversar, căruia i se pot arde în public simbolurile (steag, fotografie etc.). De asemenea, trebuie avut în vedere că în arealul pe care îl analizăm costul vieții este în creștere, ca urmare a secetelor tot mai prelungite și încălzirii globale, ceea ce crește nemulțumirile publice la adresa guvernelor. Or, este o practică cunoscută și folosită de foarte multe guverne de a crea tensiune în societate învinuind niște străini, decât să întocmești și să aplici un plan general de dezvoltare/eliminare a unor probleme, iar religia poate foarte bine juca acest rol – de creare/accentuare a tensiunilor – în relația dintre țările Orientului Mijlociu, luate în ansamblu. Deloc surprinzător, rivalitatea dintre sunniți și șiiți se poartă în acest secol în aer, în apă, în spațiul informațional etc., iar nu o dată dimensiunea religioasă de orice tip a coincis cu acțiunea geopolitică, după cum vom arata o dată în plus mai jos.

4. Antisemitismul geopolitic apare în mod real doar din perioada Primului Război Mondial, când coloniile evreiești încep să joace un rol mai activ în confruntările armatelor engleze (și arabe) contra Imperiului Otoman. Înainte de a exista declarația Balfour din anul 1917 va exista mai întâi o cooperare a multor evrei în spatele frontului, aceștia fiind folosiți de către britanici în acțiuni de informare asupra situației armatelor turcești⁵. Rezultatul războiului va fi cel logic, superioritatea tehnologică obținând victoria, dar urmarea a fost de data aceasta foarte diferită pentru lumea musulmană⁶, care vede creștinii revenind în forță în Orientul Mijlociu, prin intermediul mandatelor franco-britanice, care vor crea liniile de demarcație politică ale contemporaneității⁷.

Din momentul finalizării acestui război a fost evident pentru orice cunoscător al geopoliticii că statul Israel va trebui înființat, deoarece era singura formă de conservare a puterii statelor europene în zonă, fiindcă acestea nu erau dispuse să mențină sute de mii de soldați într-un areal larg, dar foarte slab dezvoltat economic⁸. Indecizia, incompetența și orbirea liderilor europeni vor întârzia acest moment (implicit, și creșterea emigrației evreiești) pentru 30 de ani – proclamarea statului Israel se va face la 14 mai 1948 – ceea ce va conduce la catastrofa Holocaustului. Marile pierderi de vieți omenești puteau fi evitate, iar situația Orientului Mijlociu ar fi avut mai multe șanse de a fi mai bună decât astăzi, pentru că în prima jumătate a secolului XX feroarea religioasă nu era atât de mare, liderii timpului fiind în majoritatea lor conștienți de

⁵ Vezi pe larg Scott Anderson, *Lawrence in Arabia. Război, mistificare, nesabuință imperială și crearea Orientului Mijlociu modern*, Editura Trei, București, 2016.

⁶ A se vedea secțiunea *Arab Intellectuals in an Age of Decolonization*, din volumul *Arabic thought against the authoritarian age: towards an intellectual history of the present*, coordonat de Jens Hanssen și Max Weiss, publicat la Cambridge University Press în anul 2017, p. 37 – 40. Vezi, de asemenea, Haggai Erlich, *WWI in the Middle East and Africa: Nationalist Movements in a Formative Age*, disponibil la <https://books.openedition.org/cfee/1081#text>, consultat la 16.02.2024.

⁷ Richard Davis, *Britain's Middle Eastern Policy, 1900-1931: Dual Attractions of Empire and Europe*, publicat în *Histoire@Politique*, nr. 2010/2 (n° 11), disponibil la <https://doi.org/10.3917/hp.011.0007>, consultat la 16.02.2024.

⁸ Vezi Michael Gasper, *The Making of Modern Middle East*, disponibil la https://us.sagepub.com/sites/default/files/upm-assets/105481_book_item_105481.pdf; Myriam Yakoubi, *The French, the British and their Middle Eastern Mandates (1918 – 1939): Two Political Strategies*, în *Revue Française de Civilisation Britannique*, XXVII-1, 2022, disponibil la <https://doi.org/10.4000/rfcb.8787>, linkuri consultate la 16.02.2024.

uriașul decalaj dintre teritoriile pe care le conduceau și superioritatea tehnologică și economică a Europei.

Prima parte a secolului XX a fost în mare măsură perioada în care liderii arabi – încă nediferențiați în state – au devenit conștienți de inferioritatea militară și tehnică față de lumea vestului european (care includea și America de Nord), și nu au știut ce metode să adopte pentru a putea modifica raportul de forțe dintre populațiile lor și organizarea eficientă a creștinilor vestici. Nu se poate separa această perspectivă religioasă de aceea civilă, deoarece administrația mandatelor care a venit nu a operat singură, ci a adus cu sine și un cadru juridic și civilizațional specific, pentru că altfel cele două comunități – autohtonii vs autoritățile civil-militare franco-britanice – nu ar fi putut opera. Ca rezultat, după 1920, marile orașe ale spațiului musulman – Beirut, Damasc, Bagdad, Cairo etc. – încep să se modifice, să dezvolte anumite infrastructuri și practici sociale moderne, care vor intra în conflict cu tradiționalismul și cu lipsa de educație tehnică a majorității elitelor religioase și politice, în această ordine. Ca rezultat, aceste mari orașe se transformă substanțial, dar adâncimea socială a modificărilor nu va depăși cu mult suprafața pe care aceste nuclee urbane le dominau, cu particularități suplimentare, relativ la accesul la Mediterana și/sau Marea Roșie.

Dar apariția așezărilor evreiești va însemna pentru prima dată după mai bine de 700 de ani redefinirea demografică și religioasă a unui spațiu care era din punct de vedere politic exclusiv musulman. Uriașele eforturi de construcție a unui sistem politic, administrativ și economic funcțional pe care comunitatea evreiască le-a făcut au urmat tiparul civilizațional european, ceea ce se dovedea o dată în plus un implant care funcționa mai bine decât ceea ce liderii politici arabi ofereau propriilor comunități⁹. Trebuie să fim obiectivi și să înțelegem mai bine situația acestor lideri: până în anul 1918 ei erau parte a unui Imperiu, respectiv Otoman, care tolera populația evreiască, fără a-i oferi însă preeminență. Or, prăbușirea imperiului la finalul primei conflagrații mondiale a forțat dintr-o dată toți liderii politici ai zonei să găsească o formulă politică care să le asigure în primul rând continuarea dominației proprii. Dar tocmai aici se înregistrau cele mai mari probleme ale fostului imperiu, care nu reușise să dezvolte decât rudimente de instituții de învățământ capabile să ofere expertiza necesară re-așezării statului pe baze noi, funcționale, iar comunitățile arabe erau și mai departe de Istanbul – implicit și mai departe de aceste dezbateri¹⁰.

Apariția așezărilor evreiești pe litoralul estic al Mării Mediterane și succesul pe care acestea începeau să îl înregistreze în sfera educației – prima universitate israeliană este creată încă din anul 1912, prin comparație, spre exemplu, cu Siria, unde prima universitate apare în anul 1923, cu Arabia Saudită, unde viața universitară începe în anul 1957 etc. – și agriculturii pun dintr-o dată o problemă, legată de inferioritatea tehnologică a triburilor arabe. Rezultatul final va fi – după depășirea mai multor obstacole – apariția unui nou stat în largul areal al Mediteranei de Est, care a demonstrat de la început capacități extraordinare în sfera educațională, ce se vor obiectiva în construirea unei economii dezvoltate, capabile să construiască infrastructuri performante atât în arealul tehnologiilor civile, cât și-n al celor militare.

⁹ Karin Loevy, *Railways, ports, and irrigation: the forgotten regional landscape of the Sykes-Picot Agreement*, disponibil la <https://www.bu.edu/ilj/files/2020/04/287-340.pdf>, consultat la 16.02.2024.

¹⁰ În a doua parte a anului 2023, s-a publicat în limba română o monografie fundamentală pentru înțelegerea Turciei de astăzi, avându-l ca tema de studiu pe Mustafa Kemal Attaturk. Este relevantă lărga dimensiune dedicată în volum (capitolele II-IX) acțiunilor pe care tânărul ofițer turc le-a dedicat dezbaterilor și analizelor problemelor fundamentale ale societății otomane de la începutul secolului XX, din pozițiile didactice și administrative pe care le-a îndeplinit. Patrick Kinross, *Atatürk. Renașterea unei națiuni*, Ed. Omnium, București, 2023.

5. Întărirea statului israelian după terminarea decolonizării Asiei și Africii (quasi-finalizată în anul 1960) se obiectivează prin rezultatul Războiului de 6 Zile din anul 1967, care oferă o dată în plus liderilor arabi o imagine necosmetizată a slăbiciunilor propriilor armate, implicit a propriilor structuri politico-administrative. Din acel moment, antisemitismul devine o necesitate pentru acești lideri, pentru a preîntâmpina posibile comploturi pe plan intern, precum și pentru a împiedica o dezbatere necesară: cum a fost posibil ca un stat creat de mai puțin de 20 de ani să-și impună poziția geopolitică în fața unor populații și sisteme politico-statale care funcționaseră netulburate timp de mai bine de 700 de ani? Dezechilibrul dintre rezultate – relativ la intervalul de timp la fel de disproporționat de care beneficiaseră competitorii geopolitici din Mediterana de Est – obligă la analize substanțiale asupra cauzelor și modalităților de recuperare a decalajelor, dar cum una dintre soluțiile care apare ca obligatorie în astfel de sinteze este schimbarea liderilor, era greu de crezut ca va fi acceptată în diferitele capitale ale regiunii, iar de aici pasul următor a devenit logic, anume întărirea retoricii și acțiunilor politice, economice și de propagandă împotriva Tel-Aviv-ului.

Reușitele acțiunilor de propagandă anti-israeliene apar însă destul de suprinzătoare, atât prin faptul că statele arabe nu aveau în anii '60 ai secolului trecut capacități deosebite de diseminare a mesajelor geopolitice – marile sume de bani apar doar după anul 1973, când au loc creșteri masive de prețuri ale hidrocarburilor, ca urmare a unui quasi-embargou aplicat în timpul războiului de Yom Kippur – cât și prin faptul că Israelul era un stat care avea în „sângele său”, în cel mai practic și brutal mod spus, urmele Holocaustului, ceea ce atrăgea simpatia sau cel puțin respectul oricui. Răspunsul în parte este dat de sprijinul pe care l-au primit de la mai mulți actori ai lumii comuniste, pentru că în confruntarea geopolitică ce a urmat celui de-Al Doilea Război Mondial una dintre cele mai importante direcții de acțiune a fost aceea din Orientul Mijlociu. Obișnuiți cu retorica de astăzi și războaiele ultimilor 25 de ani, uităm că în deceniile V și VI ale secolului trecut disponerea geopolitică în Orientul Mijlociu era mai degrabă pro-vestică, existând o alianță între Marea Britanie, Iran, Irak, Pakistan și Turcia în perioada anilor 1955-1979, denumită *Pactul de la Bagdad* (părăsită de irakieni însă în anul 1959).

Creația statului Israel a fost sprijinită la început de către Stalin, care spera ca fenomenul kibuzurilor – un tip de așezări cu o distribuție a proprietății mai aproape de doctrina socialistă – și poziția dificilă, în mijlocul populațiilor arabe, să îndrepte Tel-Aviv-ul către o alianță cu Moscova. URSS va recunoaște primul apariția noului stat și va oferi armament – prin intermediul Cehoslovaciei, mai ales – dar acest lucru nu va fi suficient pentru a determina o apropiere consistentă a Tel-Aviv-ului față de ideologia comunistă, iar Orientul Mijlociu în general va rămâne în primele decenii postbelice mai apropiat de țările spațiului vestic, de unde se obțineau și cei mai mulți bani pentru principalul produs de export (petrolul), pe care nu-l puteau prelucra cu tehnologiile proprii. De menționat că retragerea britanică din Țările Golfului nu a fost foarte dorită de acestea, pentru că deveneau expuse adversarilor mai dezvoltăți tehnologic și mai consistenti demografic, iar Saddam Hussein va demonstra direct că temerile nu erau nefondate.

Nereușita atragerii Israelului în blocul comunist va trebui compensată prin atragerea în siajul Moscovei a altor țări sau conducători din Orient, iar în acest sens liderii sovietici nu vor ezita să dezvolte legăturile politico-diplomatice cu Egiptul și Siria – și ulterior cu Irakul și Iranul. Or, pentru a putea cimentea legăturile cu aceste state au fost folosite atât arme de foc, oferite aproape imediat ce erau solicitate, precum și sprijin în propaganda externă. Cercetătorii israelieni vor nota mesajele aspre ale presei sovietice și ulterior apariția unor cărți și discursuri în mai multe

țări socialiste care vor acuza sionismul de rasism, genocid, agresiune și preocupare de anexări¹¹. Se va ajunge ca în anul 1968 Simon Wiesenthal să țină o conferință de presă la Viena, unde va acuza direct Republica Democrată Germană de folosirea aceluiași limbaj din timpul Germaniei naziste, el identificând și 39 de oficiali ai NSDAP cu comportament „impecabil din punctul de vedere al ideologiei naziste” care vor avea poziții importante în statul comunist german¹². Un sprijin suplimentar campaniilor antisemite îl vor vor da universitățile din spațiul vestic¹³, care vor abdica de la misiunea lor de educare a tinerilor și se vor transforma în școli de ideologizare stângistă a tinerelor viitoare elite. Prăbușirea comunismului nu va elimina acest tip de propagandă în universități, pentru că mai multor cadre didactice le place să se intituleze „activiști ai unei cauze”, decât cercetători în profunzime – poate și pentru că prima opțiune aduce mai multe beneficii financiare și poziții superioare în societate, relativ la salarizarea scăzută a muncii didactice și de cercetare efectivă.

6. Anii 1970 încep să transforme Orientul Mijlociu și implicit antisemitismul, pentru că populația țărilor musulmane începe să crească substanțial, iar tinerele generații descoperă nu doar secularismul și invențiile modernizării (radio, televiziune etc.), ci și religia. Fenomenul este însoțit de o creștere a puterii financiare a liderilor statelor arabe, care profită de sumele ridicate obținute în urma crizei petroliere din anul 1973. În fața amenințării ce o reprezenta creșterea demografică și implicit energia politică a tinerilor liderii arabi vor întări elementul religios din propriile țări, pentru că doar astfel se puteau elimina interogațiile legitime ale publicului privind modul de cheltuire a surplusurilor financiare obținute.

O astfel de atitudine nu putea fi canalizată decât împotriva Israelului, pentru că era cea mai simplă țintă de atacat în public, chiar dacă din punct de vedere geopolitic toți liderii regiunii înțeleseseră că Washingtonul sprijină Tel-Aviv-ul, precum și faptul că Războiul de Yom Kippur în final se soldase tot cu înfrângerea țărilor arabe. Există un punct nevralgic în poziția Israelului, care putea fi atacat fără probleme și care, în același timp, dovedea o oarecare solidaritate pan-

¹¹ Vezi pe larg: Manfred Gerstenfeld, *The war of a million cuts: The struggle against the delegitimization of Israel and the Jews, and the growth of New Anti-Semitism*, Jerusalem Center for Public Affairs, 2015; Joel Fishman, *The Big Lie and the Media War Against Israel: From Inversion of the Truth to Inversion of Reality*, în *Jewish Political Studies Review* 19:1-2 (Spring 2007), disponibil la <https://jcpa.org/article/the-big-lie-and-the-media-war-against-israel-from-inversion-of-the-truth-to-inversion-of-reality/>; Alex Rychin, *Red Terror: How the Soviet Union Shaped the Modern Anti-Zionist Discourse*, Australian Institute of International Affairs, septembrie 2019, disponibil la <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/red-terror-how-the-soviet-union-shaped-the-modern-anti-zionist-discourse/>; Izabella Tabarovksy, *Mahmoud Abbas' Dissertation*, în *Tablet*, ianuarie 2023, <https://www.tabletmag.com/sections/arts-letters/articles/mahmoud-abbas-soviet-dissertation>; linkuri consultate la 16.02.2024.

¹² Jonathan Kaplan, *Die ‚kleinen Nazis‘ und die großen Diplomaten. Die Integration von ehemaligen Nationalsozialisten im Ministerium für Auswärtige Angelegenheiten der Deutschen Demokratischen Republik*, disponibil la http://simon-previous-issues.vwi.ac.at/images/Documents/Articles/2020-2/2020-2_ART_Kaplan/ART_Kaplan01.pdf, consultat la 16.02.2024.

¹³ Herman G. van de Werfhorst, *Are universities left-wing bastions? The political orientation of professors, professionals, and managers in Europe*, în *The British Journal of Sociology*, 2020; 71, pp. 47 – 73, disponibil la <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12716>; Tyler Austin Harper, *What Conservatives Misunderstand About Radicalism at Universities*, disponibil la <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2023/10/israel-hamas-war-college-campus-activism/675677/>; Robert B. Everhart, *Leftist agendas, educational vouchers: Toward a critical appraisal*, în *Interchange* 14, 1983, pp. 46 – 64, disponibil la <https://doi.org/10.1007/BF01810470>, linkuri consultate la 16.02.2024. A se vedea, de asemenea, bibliografia capitolului „Academics Against Israel and the Jews” din volumul lui Manfred Gerstenfeld, *The War of a Million Cuts. The Struggle Against the Delegitimization of Israel and the Jews, and the Growth of New Anti-Semitism*, publicat de Jerusalem Center for Public Affairs în anul 2015.

musulmană: situația arabilor levantini palestinieni. Aceștia sunt o populație arabă care nu a acceptat planul de împărțire a teritoriului mandatului britanic al Palestinei, formulat prin Rezoluția ONU nr. 181 din 1947, și care se va vedea în realitate lipsită de un ajutor eficace din partea statelor arabe. Practic, deși considerați în documentele ONU drept „refugiați” – cu o definiție juridică aberantă, care extinde pe termen nelimitat noțiunea, inclusiv la descendenții celor ce au părăsit spațiul disputat în anul 1948 – ei sunt locuitorii arabi care au părăsit în masă Israelul, fără a fi însă acceptați și integrați de vreo altă țară.

Faptul că mai multe țări îi consideră discriminați și victime ale politicilor israeliene (Brazilia, Africa de Sud, Bolivia etc.) – și aici putem include un celebru documentar realizat în Israel, care afirmă prin voci autorizate din structurile de forță că s-au făcut erori majore în această speță (*The Gatekeepers*, realizat în anul 2012) – nu înseamnă însă că realitatea nudă nu arată că acești oameni nu au fost nici primiți și nici ajutați într-o manieră consistentă să devină cetățeni ai vreunei alte țări arabe. Pe fond, situația din acest an din bazinul larg al Mării Mediterane continuă practicile fixate în anul 1948: nici o țară arabă nu a venit să ofere cetățenie și sprijin pentru integrare celor aflați în Gaza și nici altor grupuri de persoane aflate în taberele în care au fost plasați începând cu același an (1948). Apare deci surprinzător să vezi împărțirea țărilor lumii: pe de o parte sunt statele aflate la distanță de mii de kilometri, active diplomatic și în mass-media împotriva Tel-Aviv-ului, iar pe altă parte identificăm țările vecine, care s-au confruntat de mai multe ori cu armata israeliană, care știu la fel de bine capacitățile acesteia de supraveghere electronică și care manifestă mai mult o participare retorică la conflictul care a izbucnit în octombrie 2023.

Astfel, avem o dovadă clară a faptului că geopolitica înseamnă realism, iar ea este capabilă să oprească diferite manifestări pro sau contra intereselor de stat. Într-un context global și regional foarte dificil, în care creșterea demografică presează capacitățile economice și administrative ale statelor afectate în ultimii ani inclusiv de secete prelungite, nimeni nu are dorința reală de a merge la război pentru un grup de persoane care a fost în mare măsură abandonat de coetnici și coreligionari încă de la sfârșitul anilor 1940 – a nu se uita, spre exemplu, cum Iordania a zdrobit la propriu în anul 1970 taberele amplasate pe teritoriul său în momentul în care localnicii au fost amenințați de populația acestora (taberelor).

Aceeași geopolitică este cheia păcii și a războaielor, indiferent de locul unde s-ar desfășura. Statele înțelepte au aflat de multă vreme că pacea este singura soluție pentru a putea dezvolta apoi acțiuni de dezvoltare economică, iar rațiunea poate face ca în timp orice „anti-ceva” să se estompeze până la nivelul în care cooperarea între țări să crească. Nefiind naivi, nu putem crede că acest lucru se poate întâmpla mâine, dar știm foarte bine că războiul prelungit consumă atât de multe resurse încât nimeni nu își permite *victorii a la Pyrrus*, iar într-o lume a supretehnologiilor geopolitica nu vine decât să contribuie la creșterea raționalității liderilor politici. A nu fi rațional astăzi înseamnă a te condamna la suportarea unor costuri ce pot împovăra un stat într-atât încât perspectivele de dezvoltare se reduc pentru decenii la ceva infim, și care în timp se poate transforma în revoltă în interiorul propriei țări și în schimbarea liderilor și/sau dinastiilor. Or, dacă Egiptul a demonstrat că a înțeles care a fost cuantumul pierderilor suferite în conflictele sale cu Israelul¹⁴, de ce nu am putea spera că și alți lideri vor fi raționali și vor depune diligențe sporite în calmarea spiritelor unor oameni care de cele mai multe ori trăiesc prin stereotipuri, fără a înțelege mizele care-i animă cu adevărat pe decidenții Orientului?

¹⁴ Recunoscând capacitatea intelectuală a lui Anwar-el-Sadat, Henry Kissinger îi dedică un întreg capitol în cea mai recentă lucrare dedicată liderilor geopolitici vizionari în lucrarea *Leadership. Șase studii de strategie mondială*, Ed. Litera, București, 2022.

Bibliografie

- ANDERSON, Scott, *Lawrence in Arabia. Razboi, mistificare, nesabuință imperială și crearea Orientului Mijlociu modern*, Editura Trei, București, 2016.
- BÎRLA, Delia, Omenirea trăiește pe datorie. S-au terminat toate resursele naturale produse de planetă pentru anul 2023, 2 august 2023, *Știrile Pro TV*, disponibil la <https://stirileprotv.ro>.
- BUKAR, Abubakar A., The Political Economy of Hate Industry: Islamophobia in the Western Public Sphere, în *Islamophobia Studies Journal*, Fall 2020, Vol. 5, Nr. 2, pp. 152-174, disponibil la <https://www.jstor.org>.
- Common Misconceptions and Stereotypes about the Middle East*, September 2019, disponibil la <https://jsis.washington.edu>.
- DAVIS, Richard, Britain's Middle Eastern Policy, 1900-1931: Dual Attractions of Empire and Europe, publicat în *Histoire@Politique*, nr. 2010/2 (n° 11), disponibil la <https://doi.org/10.3917/hp.011.0007>.
- EVERHART, Robert B., Leftist agendas, educational vouchers: Toward a critical appraisal, în *Interchange* 14, 1983, pp. 46-64, disponibil la <https://doi.org/10.1007/BF01810470>.
- ERLICH, Haggai, WWI in the Middle East and Africa: Nationalist Movements in a Formative Age, disponibil la <https://books.openedition.org>.
- FISHMAN, Joel, The Big Lie and the Media War Against Israel: From Inversion of the Truth to Inversion of Reality, în *Jewish Political Studies Review* 19:1-2 (Spring 2007), disponibil la <https://jcpa.org>.
- FUNK, Nathan C. & SAID, Abdul Aziz *Islam and The West: Narratives of Conflict and Conflict Transformation*, în *International Journal of Peace Studies*, Volume 9, Number 1, Spring/Summer 2004, disponibil la <https://www3.gmu.edu>.
- GALLUP ORGANISATION, *Islamophobia: Understanding Anti-Muslim Sentiment in the West*, raport, disponibil la <https://news.gallup.com>.
- GASPER, Michael, *The Making of Modern Middle East*, disponibil la <https://us.sagepub.com>.
- GERSTENFELD, Manfred, *The war of a million cuts: The struggle against the delegitimization of Israel and the Jews, and the growth of New Anti-Semitism*, Jerusalem Center for Public Affairs, Tel Aviv, 2015.
- BEN HAFSA, Lanouar, Overcoming the “Other’s” Stigma: Arab and Muslim Representations in US Media and Academia, în *International Journal of Social Science Studies*, Vol. 7, Nr. 5, Septembrie 2019, <https://doi.org/10.11114/ijsss.v7i5.4446>.
- HANSEN, Jens, WEISS, Max (ed.), *Arabic thought against the authoritarian age: towards an intellectual history of the present*, Cambridge University Press, 2017.
- HARPER, Tyler Austin, *What Conservatives Misunderstand About Radicalism at Universities*, disponibil la <https://www.theatlantic.com>.
- JAMASS, Maria M., *Images and Perceptions of Muslims and Arabs in Korean Popular Culture and Society*, disponibil la <https://digitalcommons.fiu.edu>.
- KAPLAN, Jonathan, *Die ‚kleinen Nazis‘ und die großen Diplomaten. Die Integration von ehemaligen Nationalsozialisten im Ministerium für Auswärtige Angelegenheiten der Deutschen Demokratischen Republik*, disponibil la <http://simon-previous-issues.vwi.ac.at>.
- KINROSS, Patrick, *Atatürk. Renașterea unei națiuni*, Ed. Omnium, București, 2023.
- KISSINGER, Henry, *Leadership. Șase studii de strategie mondială*, Ed. Litera, București, 2022.
- LOEVY, Karin, *Railways, ports, and irrigation: the forgotten regional landscape of the Sykes-Picot Agreement*, disponibil la <https://www.bu.edu>.

PEW RESEARCH, *Great Divide: How Westerners and Muslims View Each Other*, raport, 2006, disponibil la <https://www.pewresearch.org>.

QUTUB, Afnan, *Harem Girls and Terrorist Men: Media Misrepresentations of Middle Eastern Cultures*, 2013, disponibil la <http://www.calstatela.edu>.

RYVCHIN, Alex, *Red Terror: How the Soviet Union Shaped the Modern Anti-Zionist Discourse*, Australian Institute of International Affairs, septembrie 2019, disponibil la <https://www.internationalaffairs.org.au>.

SIDDIQUI, Fazzur Rahman, *China and the Arab World. Past and Present*, Indian Council of World Affairs, 2022, disponibil la <https://www.icwa.in>.

SLATER, Jerome, *Mythologies without end: the US, Israel, and the Arab-Israeli conflict, 1917-2020*, Oxford University Press, 2021.

TABAROVKSY, Izabella, Mahmoud Abbas' Dissertation, în *Tablet*, ianuarie 2023, <https://www.tabletmag.com>.

WEN, Shuang, *Mediated imaginations: Chinese-Arab connections in the late nineteenth and early twentieth centuries*, disponibil la <https://repository.library.georgetown.edu>.

VAN DE WERFHORST, Herman G., „Are universities left-wing bastions? The political orientation of professors, professionals, and managers in Europe”, în *The British Journal of Sociology*, 2020; 71, pp. 47-73, disponibil la <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12716>.

WEITZMAN, Mark & WILLIAMS, Robert J. & WALD, James (ed.), *The Routledge History of Antisemitism*, Routledge, 2023.

YAKOUBI, Myriam, *The French, the British and their Middle Eastern Mandates (1918 – 1939): Two Political Strategies*, în *Revue Française de Civilisation Britannique*, XXVII-1, 2022, disponibil la <https://doi.org/10.4000/rfcb.8787>.